

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ 294
OCAK 2022

2021 YILINDA SURİYE

OYTUN ORHAN | HAMZA HAŞIL | RECEP T. TEKE | IŞINSU ACAR

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 22 Ocak 2022

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoęraflar : Shutterstock.

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelięin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

2021 YILINDA SURİYE

Yazarlar Hakkında

■ Oytun Orhan

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Koordinatörü. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlamıştır. 2009'dan bu yana ORSAM'da görev yapan Orhan, Suriye ve Lübnan konularına yoğunlaşmaktadır. Başta Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün olmak üzere Ortadoğu bölgesinde çok sayıda saha çalışması yürüten Orhan, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

■ Hamza Haşıl

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Araştırmacısı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih (ana dal) ve Sosyoloji (yan dal) Bölümlerinden 2015 yılında mezun olmuştur. Kuveyt Hükümet Bursu'nu kazanarak gittiği Kuveyt Üniversitesi Filoloji Merkezinde 2015-2016 yılları arasında Arapça eğitimi almıştır. ODTÜ Orta Doğu Araştırmaları Bölümünde yüksek lisans eğitimi tamamlayarak yine aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir. Ortadoğu'da devlet inşası ve Doğu Afrika-Kızıldeniz jeopolitiği üzerine araştırmalar yapan Haşıl, 2011 Ayaklanmaları sonrası Suriye iç savaşına ile yakından ilgilenmektedir. İleri düzeyde İngilizce, iyi düzeyde Arapça ve başlangıç düzeyinde Farsça ve Fransızca bilmektedir.

■ Recep T. Teke

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Araştırma Asistanı. Eğitim hayatına Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) Bölge Çalışmaları doktora öğrencisi olarak devam eden Teke, Ortadoğu siyaseti, Türkiye'nin Ortadoğu politikası ve bölgesel Kürt siyaseti gibi konularda akademik çalışmalar yürütmektedir. Lisans eğitimi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde, yüksek lisans eğitimi ise 2020 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini Suriye'nin kuzeyindeki Kürtler ve onların Batı medyasındaki temsilieri üzerine yazmıştır. Teke ayrıca, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ikinci lisans eğitimi sürdürmektedir. İleri düzeyde İngilizce ve iyi düzeyde Fransızca bilmektedir.

■ Işınsu Acar

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Araştırma Asistanı. Lisans eğitimi Özyeğin Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlayarak 2020 yılında mezun olmuştur. Lisans eğitimi sonrasında ilgili konularda çevrim içi eğitimler almıştır. Hâlen Orta Doğu Teknik Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Bölümünde yüksek lisans eğitimi sürdürmektedir. İnsani yardım ve operasyonlar üzerine çalışmaları bulunan Acar, özellikle Suriye'de yer alan mülteci kamplarını, ülke içinde yerinden edilmiş insanları ve yardım kuruluşlarının faaliyetlerini takip etmektedir. Ayrıca Arap Baharı sonrası toplumsal hareketler ve demokratikleşmeyle kültür çalışmaları ilgili alanları arasındadır. İleri seviyede İngilizce ve orta düzeyde Almanca bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

5 2021 YILINDA SURİYE KRİZİNE SİYASİ ÇÖZÜM BULMA ÇABALARI

11 SURİYELİ MUHALİF BÖLGELERDE 2021 YILI

17 2021'DE REJİM BÖLGESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER

23 2021 YILINDA FIRAT'IN DOĞUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

السلام للشعب السوري МИР НАРОДУ СИРИИ! PEACE TO THE PEOPLE OF SYRIA!

GİRİŞ

Suriye krizi açısından 2021 yılı, geçmiş 10 yıllık süreç ile kıyaslandığında çatışma seviyesinin büyük ölçüde azaldığı, siyasi ve diplomatik girişimlerin daha fazla ön plana çıktığı ancak somut bir ilerlemenin sağlanamadığı bir yıl olmuştur. Suriye'de çatışmalar büyük oranda Suriye rejimiyle muhalifler arasındaki ateşkes hatlarıyla sınırlı kalmış ve geniş çaplı bir askerî harekât gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla Suriye'de farklı aktörler arasında oluşan denge ve ateşkes sınırları büyük ölçüde korunmuştur. Buna karşın Suriye rejiminin İran ve Rusya desteğiyle İdlib'de statükoyu bozma çabaları artarak devam etmiştir. Bu noktada Rusya'nın hava saldırılarının 2021 yılı ortasından itibaren kademeli olarak artış sergilediği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra YPG/PKK, IŞİD ve el-Kaide terör örgütlerinin farklı alan/aktörler ve sivillere dönük eylemleri devam etmiştir. 2021 yılında Fırat'ın doğusuna ilişkin olarak ise Türkiye'nin YPG/PKK ile mücadelesi, ABD ve Rusya arasında siyasi müzakereler gibi başlıklar öne çıkmıştır. Ancak

söz konusu alanda da kritik bir değişim gerçekleşmemiştir. Suriye'de sahada nispeten bir askerî denge oluşmuştur. Buna bağlı olarak siyasi çözüm bulma aşamasına geçilmesi gerekmektedir. Buna karşın 2021 yılı içinde Suriye krizine siyasi çözüm bulma çabaları açısından da somut bir ilerlemenin sağlanamadığı görülmektedir. Bunun temel nedeni krizde etkili aktörlerin mevcut güç dağılımından tatmin olmamaları ve şartların oluşması hâlinde statükoyu değiştirmek istemesidir. 2021 yılında siyasi ve diplomatik alanda en önemli gelişme Rusya'nın aktif desteği ve ABD'nin göz yummasıyla Suriye rejiminin dış politikada attığı normalleşme adımlarıdır.

Bu çalışmada Suriye krizinde 2021 yılında yaşanan gelişmeler 4 ana başlık altında ele alınmaya çalışılacaktır. İlk bölümde Suriye krizine siyasi çözüm bulma çabaları kapsamında yaşananlar Cenevre süreci, Astana süreci ve krizde etkili üç aktör olan Türkiye, Rusya ve ABD'nin girişimleri alt başlıkları altında ele alınacaktır. İkinci kısımda Suriyeli muhalifle-

rin kontrol ettiği bölgelerdeki gelişmeler İdlib ve harekât bölgeleri alt başlıkları altında incelenecektir. Üçüncü kısımda Suriye rejimi bölgesinde yaşananlar ekonomik kriz ve Dera'da yaşanan gelişmeler çerçevesinde anlatılacaktır. Son bölümde ise Fırat'ın doğusunda yaşanan gelişmeler incelenecektir. Bu kısım-

da ise iktidar değişimi sonrası ABD'nin Fırat'ın doğusuna dönük yaklaşımı, PYD ve Suriye Kürt partileri arası birlik çabaları, Türkiye'nin YPG ile mücadele kapsamında attığı adımlar ve Rusya'nın bölgeye dönük yaklaşımı çerçevesinde Şam-YPG ilişkilerinde yaşananlar ele alınacaktır.

2021 YILINDA SURİYE KRİZİNE SİYASİ ÇÖZÜM BULMA ÇABALARI

Suriye krizine siyasi çözüm bulma çabaları 2021 yılında anayasanın nasıl hazırlanacağı konusunda tartışmalara girilmesiyle belli düzeyde bir ilerleme kaydetmiştir. Ancak Suriye rejimi ve muhalifler arasında ortak bir metin üzerinde anlaşılabilmesi ve Anayasa Komisyonunun yedinci oturumu için tarih belirlenmemesi sürecin sekteye uğramasına sebep olmuştur. Rejim ve muhalefetin çatışan gündemlerinden öte, barış sürecinin bölgesel ve uluslararası güçlerin ve milis grupların taleplerini dikkate alarak dengelemesi gerektiği gerçeği süreci yokuşa sürmektedir. Özellikle taraflar arasında güven artırıcı önlemler somut kazanımlar üretmediği sürece müzakerelere katılım ancak dış baskı veya süreci oyalamak gibi nedenlerle devam edecek görünmektedir. Suriye muhalefeti, ABD'nin yeniden angajmanını ve bu kapsamda Türkiye ve Moskova ile görüşerek asgari şartlarda bir uzlaşma bulunmasını istemektedir. Nitekim gerek İran'ın dizginlenmesi gerek savaşa diplomatik bir çözüm bulunması konularında ilerleme kaydedilmesi için ABD'nin Rusya ile de çalışması gerekmektedir. Öte yandan, BM barış süreci

iki taraflı ilişkiler kurulması için olanak sağlasa da ABD Suriye dosyasıyla ilgilenmediği sürece kritik bir gelişme yaşanma ihtimali azalacaktır.

1. Cenevre Süreci

16 Mart 2012 tarihinde dönemin Birleşmiş Milletler (BM) ve Arap Birliği Özel Temsilcisi Kofi Annan, Suriye'deki iç savaşı sona erdirmek üzere altı maddelik bir barış planını BM Güvenlik Konseyine sunmuştur. Ne var ki Suriye hükümetinin altı maddelik planı uygulamayı reddetmesi, muhalefetin artan askerî hareketi ve BM Güvenlik Konseyinde kutuplaşma nedeniyle Annan görevinden istifa etmiştir. Barış sürecinin sekteye uğramasında ayrıca BM gözlemci misyonunun başarısızlığı ve bölgesel ve küresel güçler faktörü de önemli rol oynamıştır. 17 Ağustos 2012 tarihinde Annan'ın yerine gelen BM Suriye Özel Temsilcisi Lakhdar Brahimi, önce Suriyeli taraflarla sonra çevre ülkelerle temasa geçmiş, ilk çabalar başarısız olunca Rusya ve ABD'ye yönelmiştir. ABD ve Rus yetkilileri tarafından Annan'ın barış planına dayanarak oluşturulan Cenevre

Bildirisi adlı yol haritasını tam bir geçiş planına dönüştürmek için çalışmıştır. 7 Mayıs 2013 tarihinde ABD ve Rusya'nın Suriye'deki iç savaşı sona erdirmek için uluslararası bir barış konferansı düzenleme üzerine anlaşması beraberinde Suriye hükümeti ve muhalefeti ilk kez 22-31 Ocak ve 10-15 Şubat 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen Cenevre Konferansı'nda bir araya gelmiştir. 2021 yılına kadar düzenlenen konferanslarda çatışmanın çözümü için uygun koşullara erişilememiş olması ve tarafların uzlaşamaması gibi nedenlerden ilerleme sağlanamamıştır.

Yukarıdaki çalışmalara ek olarak, Suriye'de ateşkes ve siyasi çözüm çağrısında bulunan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararı 18 Aralık 2015 tarihinde oy birliğiyle kabul edilmiştir. 2254 sayılı karar, Suriye'de özgür ve adil seçimlerin önünü açacak yeni bir tüzük hazırlanması için Anayasa Komitesi oluşturulmasını önermiştir. Ancak komite oluşumu tarafların fikir birliğine varamaması nedeniyle 2019 yılına kadar ertelenmiştir. Günümüzde BM Suriye Özel Temsilcisi Geir O. Pedersen önderliğinde toplanan komite, 150 kişiden oluşan büyük bir çalışma organı ile içlerinden 30'unun kadın olduğu 45 kişilik küçük bir çalışma organı olarak ikiye ayrılmıştır. Her iki organda da sivil toplumdan, Suriye hükümetinden ve muhalefetten temsilciler eşit sayıda bulunmaktadır.

Suriye Anayasa Komitesinin 5. tur görüşmesi BM Cenevre Ofisinde Ocak 2021'de düzenlenmiştir. Beşar Esad, 26 Mayıs tarihinde gerçekleşen devlet başkanlığı seçimine kadar süreci oyalamaya yönelmiştir. Halkın yarısından fazlasının katılmadığı seçimden Esad yüzde 95,1 oranında oy aldığını iddia etmiştir. Barış sürecinin sekteye uğraması aynı zamanda rejimin muhalefet bölgelerine yeni bir saldırı düzenlemek için zaman kazanmaya çalıştığı yönünde okunmuştur. Nitekim, Haziran 2021 ayının sonunda Rusya'nın yeni uzlaşma an-

laşmasını reddeden ve devlet başkanlığı seçimlerini protesto etmeleriyle rejimin radarına giren Dera'daki El Balad mahallesi sakinleri 75 gün boyunca kuşatma altında yaşamıştır. Bir yandan kuşatma temel gıdalarda fahiş fiyatlara ve içme suyuna erişimde zorluklara yol açarken, diğer yandan çatışma yaklaşık 80 kişiyi yerinden etmiş ve her iki taraftan da en az 39 savaştının ölümüne yol açmıştır.

17 Ekim 2021 tarihinde anayasa görüşmelerinde bir ilerleme olduğu duyurulmuştur. Pedersen, komitenin küçük çalışma organının "anayasal reform taslağı hazırlamayı ve başlatmayı" kabul ettiğini açıklamıştır. Ancak 18-22 Ekim tarihleri arasında gerçekleşen Suriye Anayasa Komitesi Toplantılarının 6. turu rejim heyetinin uzlaşmaz tutumu nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Basın toplantısında söz alan Pedersen, "büyük hayal kırıklığı" yaşadığını belirtmiş ve tüm önerileri reddeden rejim heyetini suçlamıştır. Rejim ve muhalefet heyetleri ise ilerleme kaydedilmemesinden birbirlerini sorumlu tutmuşlardır. Suçlama oyunu esasen Cenevre görüşmelerinin ilk oturumundan beri süregelmektedir. Rejim heyeti, muhalefeti gerçeklikten uzak teklifler yapmakla suçlarken, muhalefet heyeti hükümeti iyi niyetle müzakere etmemekle suçlamaktadır.

Cenevre sürecinin çöküşü olarak yorumlanan bu olay üzerine 20 Aralık 2021 tarihinde Güvenlik Konseyine demeç veren BM Özel Elçisi Geir Pedersen, son 21 aydır sahadaki durumu "stratejik bir çıkmaz" olarak nitelendirmiştir. Taraflar arasındaki güvensizliğe işaret eden Pedersen, barış sürecinin uygulanmaktan çok uzak olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Buna rağmen Anayasa Komitesinin yedinci oturumunu toplamaya hazır olduğunu belirten Pedersen, savaşın sona erdirilmesinde bir çözüme ulaşmak için ise aşamalı yaklaşımın gerekliliğini öne sermiştir. Mekik diplomasisi taktiğini kullanarak Şam, Moskova

ve Suriye muhalefeti temsilcileri arasında uzlaşma sağlamaya çalışan Pedersen'in çabalarının yakın zamanda somut sonuç doğurması mümkün gözükmemektedir. Zira uluslararası toplum tarafından siyasi bir çözüme destek konusunda açık taahhüt olmadığı sürece ilerleme yaşanması beklenmemektedir.

2. Astana Süreci

Suriye konulu Astana görüşmeleri, 2017 yılında Suriye krizine çözüm getirmek ve bu kapsamda Cenevre'deki Suriye Anayasa Komitesi sürecine destek vermek amacıyla Türkiye, Rusya ve İran garantörlüğünde başlatılmıştır. Suriye'de sahadaki olayları etkileyebilecek oyuncuların diyalog kurmasına olanak sağlayan Astana platformu, gerilimi azaltma konusunda etkin bir mekanizma olduğunu savaş nedeniyle şimdiye kadarki yıllık en düşük ölüm oranı olan 3.746 kişinin ölümünün kaydedilmesiyle gözler önüne sermiştir. Ancak platform aynı başarıyı siyasi çözüm sağlama konusunda gösterememiştir.

16-17 Şubat 2021 tarihlerinde Rusya'nın Soçi kentinde bir araya gelen garantör ülkeler Türkiye, Rusya ve İran ile Beşar Esad rejimi ve askerî muhalefet heyetlerinin katılımıyla 15. Astana görüşmesi gerçekleşmiştir. Görüşmede Anayasa Komitesi çalışmaları ve İdlib'deki ateşkes konusu ele alınmıştır. 7-8 Temmuz 2021 tarihlerinde Türkiye,

Rusya ve İran'dan heyetler 16. Astana görüşmesi için Kazakistan'ın başkenti Nur Sultan'da bir araya gelmiştir. Görüşmede insani yardımların ulaştırılması, Cenevre'deki Suriye Anayasa Komitesi çalışmalarının yeniden başlatılması, mahkûmların değişimi, rehinelere serbest bırakılması ve kayıp kişilerin aranması ele alınmıştır. 21-22 Aralık tarihlerinde gerçekleşen Astana görüşmesi bir kez daha Kazakistan'ın başkenti Nur Sultan'da düzenlenmiştir. Türkiye, Rusya ve İran'ı temsil eden heyetler Suriye Arap Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, birliğine ve toprak bütünlüğüne olan güçlü bağlılıklarını yinelemiştir. Terörizmin her biçimi ve tezahürüyle mücadele etmek için iş birliğini sürdürme konusundaki kararlılık ortaya konulmuştur.

3. ABD, Rusya ve Türkiye'nin Girişimleri

ABD'de Biden yönetiminde kilit karar alıcıların Suriye'ye nasıl yaklaşılacağı konusunda farklı görüşleri, net bir strateji oluşturulmasını engellemektedir. ABD Ulusal Güvenlik Konseyi ve Dışişleri Bakanlığından yetkililer, ABD'nin hedefini İran'ın vekillerine karşı savaşmaya devam ederek ABD'ye ve ABD müttefiklerine doğrudan tehdit oluşturan durumları engelleme ile sınırlandırmak istemektedir. Yine ABD öncülüğündeki Uluslararası Koalisyon'un IŞİD ile mücadelede devam etmesi stratejik

Suriye'deki mevcut kazanımlarını garanti altına almak isteyen Rusya, krize siyasi çözüm bulma çabası içindedir. Rusya, bu kapsamda makul bir anlaşmayı Suriye muhalefetine kabul ettirmek açısından koşulların ve zamanlamanın uygun olduğunu düşünmektedir. Suriye rejimi ise çözümün askerî güçte yattığı noktasında ısrarcı bir tavır sergilemeye devam etmektedir.

hedefin temel taşlardan birini oluşturmaktadır. İnsani ve siyasi düzlemde ise uluslararası toplumla insani yardımın koordinasyonu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararı uyarınca siyasi bir çözüme ulaşılması desteklenmektedir. ABD'nin bu düşük riskli yanıt yaklaşımını benimseme savunucuları arasında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi Ortadoğu ve Kuzey Afrika Koordinatörü Brett McGurk en çok göze batan isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâlihazırda Sezar Sivil Koruma Yasası kapsamında alınan yaptırım kararları ve Suriye'nin kuzey doğusunda YPG/SDG ile iş birliğini sürdüren yaklaşık 900 ABD askerî personeli üzerinden elinde koz bulunduran ABD, bu kozlar aracılığıyla Suriye'nin Cenevre'de uzlaşmayı kabul etmesi için Rusya ile angajmana girmeyi tartmaktadır.

Rusya'nın Suriye'deki ana hedefi büyük bir güç olarak kendini bölgede yeniden konumlandırmaktır. Suriye'deki savaşı sahada silahlarını test etmek ve müşterilerine satmak için fırsat olarak kullanan Rusya, on yılın sonunda bölgede askerî ayak izini genişletmiştir. Ancak Suriye rejiminin savaş alanındaki galibiyetini meşrulaştırmak, orta vadede egemenliğini yeniden sağlamak ve nihayetinde pozisyonunu uluslararası toplumda rehabilite etmek gibi emellerini henüz gerçekleştirememiştir. Bu emeller tercihen BM tarafından onaylanmış diplomatik bir çözüm gerektirmektedir. Ancak son barış görüşmelerinde rejimin yaklaşımı Rusya'nın tepkisini çekmiştir.

Suriye'deki mevcut kazanımlarını garanti altına almak isteyen Rusya, krize siyasi çözüm bulma çabası içindedir. Rusya, bu kapsamda makul bir anlaşmayı Suriye muhalefetine kabul ettirmek açısından koşulların ve zamanlamanın uygun olduğunu düşünmektedir. Suriye rejimi ise çözümün askerî güçte yattığı noktasında ısrarcı bir tavır sergilemeye devam etmektedir. Bu açıdan Suriye rejiminin beklentilerinin yeniden yapılanma yardımının

sağlanması, yaptırımların hafifletilmesi, çapraz hat (cross-line) üzerinden insani yardımın temini ve mültecilerin geri dönüşü konusunda destek görmek olduğuna değinmek gerekmektedir. Zira bu beklentiler rejimin meşrulaştırılması, ülkenin toprak bütünlüğünün sağlanması ve muhalifler cezalandırılırken yandaşların ödüllendirilmesini hedefleyen amaca hizmet etmek için şekillenmiştir.

Türkiye, 11 Mart 2021 tarihinde Rusya ve Katar'ın Suriye'de on yıldır süren çatışmalara siyasi çözüm bulmak amacıyla ortak bir girişim başlattıklarını açıklamıştır. Dışişleri Bakanları seviyesinde gerçekleşen ilk görüşmede çatışmanın tek çözümünün BM kararları doğrultusunda siyasi bir çözüm olduğu vurgulanmış ve Suriye halkının tamamına insani yardım ulaştırma mekanizmaları görüşülmüştür. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, görüşmelerin bir sonraki turuna Türkiye'nin ev sahipliği yapacağını söylemiştir. 26 Mayıs 2021 tarihinde Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan açıklamada "Suriye rejiminin düzenlediği seçim halkın özgür iradesini yansıtmamak ve gayrimeşru bir nitelik taşımak" şeklinde nitelendirilmiştir. Açıklamada "on yıllık ihtilafa siyasi bir çözüm için BM öncülüğündeki baskının devam etmesi gerektiği" ifadesi yer almıştır. Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, 30 Haziran 2021 tarihinde Rus mevkidaşı Sergey Lavrov ile görüşmesinin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında Türkiye'nin Suriye'de barış ve siyasi süreç için Rusya ile çalışmaya devam edeceğini söylemiştir. Rusya ile ilişkilerin olumlu yönlerini ele alan mesajlar ve geliştirmeye yönelik taahhütler 2021 yılında yinelenen bir tema olarak karşımıza çıkmıştır. Eylül ayında Rus mevkidaşı Vladimir Putin ile Soçi'de bir araya gelen Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suriye'de barışın Ankara ve Moskova arasındaki iş birliğine bağlı olduğunu belirterek, ilişkilerin güçlendiğinin altını çizmiştir. Türkiye'nin son girişimi, Türkiye-Katar

Yüksek Stratejik Komite Yedinci Toplantısı'nın hazırlık toplantısı kapsamında Doha'da bulunan Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun

Suriye'nin eski Başbakanı Riyad Hicab ile bir araya gelerek ülkedeki son gelişmeleri değerlendirmesi olmuştur.

SURİYELİ MUHALİF BÖLGELERDE 2021 YILI

Beşar Esad'ın BAE Dışişleri Bakanı Muhammed bin Zayid el-Nahyan ile görüşmesi.

Suriyeli muhaliflerin kontrolü altındaki bölgeleri iki ayrı kategori altında incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi İdlib diğeri ise YPG/PKK ve IŞİD terör örgütlerine dönük olarak Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından gerçekleştirilen sınır ötesi askerî harekâtlar neticesinde oluşan Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı bölgeleri. Her iki alan; Suriye rejimine karşı silahlı mücadele veren muhalif yapıların kontrolünde olması, farklı derecelerde de olsa Türkiye etkisinin yüksek olduğu alanlar olması, Rusya, Suriye rejimi ve IŞİD saldırılarına maruz kalınması ve Suriye rejimine karşı mücadelede ortak duruş gibi faktörler açısından bir bütün olarak görülebilir. Buna karşın İdlib ve harekât bölgeleri; yerelde etkili aktörler, bölgelere dönük dış tehditlerin niteliği, insani durum, Türkiye'nin etki kapasitesi, radikal unsurların varlığı, sivil ve idari yapılanma gibi faktörler açısından birbirinden farklılıklar arz etmektedir. Dolayısıyla iki alanda farklı iç ve dış dinamiklerin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu nedenle 2021 yılında Suriyeli muhalif bölgelerde yaşanan gelişmeler iki başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

1. 2021 Yılında İdlib

Türkiye'nin Şubat 2020 tarihinde başlattığı Bahar Kalkanı Harekâtı sonrasında İdlib'de yeni ateşkes sınırları oluşmuştur. 2021 yılı içinde İdlib'de statüko ve ateşkes sınırları korunmaya devam etmiştir. Buna karşılık Suriye rejiminin İdlib meselesini askerî yollarla çözüme kavuşturmak konusundaki kararlılığı devam etmektedir. Ancak Şam rejimi askerî anlamda bölgeyi kontrol edebilecek imkân ve kapasiteye sahip değildir. Bu açıdan Rusya'nın hava ve İran'ın karadan vereceğe desteğe ihtiyaç duymaktadır. İran, Suriye rejimiyle paralel şekilde İdlib'in askerî yollarla kontrol altına alınması konusunda hemfikiridir. Rusya'nın da nihai hedefi İdlib'i Suriye rejiminin kontrolü altına almaktır. Buna karşın Rusya genel anlamda Türkiye ile ilişkileri de gözetmekte ve bu nedenle Türkiye'nin İdlib'deki hassasiyetlerini tamamen göz ardı edememektedir. Rusya bunun yanı sıra İdlib'e askerî operasyon durumunda bölgedeki güçlü TSK varlığı nedeniyle maliyetin çok fazla olacağını ve başarı ihtimalinin kesin olmadığını bilmektedir. Bu nedenle rejimin baskılarına

Rusya, Türkiye'ye ait hedeflerin yakınına vurarak Türkiye'ye de mesaj vermeye çalışmıştır. Türkiye'ye ait hedeflerin seçilmesi iki nedene bağlanabilir: Birincisi Türkiye'nin farklı alanlarda attığı bazı dış politika adımlarından Rusya'nın rahatsızlık duyması ve ikinci olarak Türkiye'yi İdlib'den çekilmeye zorlamak.

rağmen henüz İdlib'e dönük geniş çaplı bir askerî harekâta tam destek vermemiştir. Buna karşılık Türkiye'yi bölgeden çekilmeye zorlamak, Türkiye'den farklı alanlarda tavizler alabilmek amacıyla zaman zaman İdlib ve dolayısıyla Türkiye üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Rusya 2021 yılı içinde de söz konusu hedeflere dönük İdlib'de hava saldırılarını sürdürmüştür.

Rusya ve Suriye rejimi özellikle Mayıs 2021'den itibaren İdlib üzerindeki baskıyı kademeli olarak artırmıştır. Rusya, mayıs ayında bölgeye ağır bombardıman uçakları göndermiştir. Haziran ayında Rus hava saldırılarının sayısı önceki aylara göre artış göstermiştir. Kritik değişimse temmuz ayıyla birlikte başlamış ve Rusya bu ay içinde 20'nin üzerinde hava saldırısı gerçekleştirmiştir. Rusya'nın hava saldırıları ağustos ayında artış eğilimini sürdürmüş ve toplamda 70 civarında hava saldırısı gerçekleşmiştir. İdlib'e dönük Rus hava saldırıları eylül ayıyla birlikte zirveye çıkmıştır. Rusya, yerel kaynakların aktardığı verilere göre eylül ayı içinde İdlib'e dönük 200 civarında hava saldırısı gerçekleştirmiştir. Suriye Ordusu ve ona bağlı milis gruplar da İdlib'de belli bölgelere dönük top ve füze saldırılarını yoğunlaştırmıştır. Rusya ve Suriye Ordusu saldırılarında askerî hedeflerin yanı sıra sivil alanlar da vurulmuştur. Rusya ve Suriye rejimi bu saldırılarda çok büyük oranda M-4

otoyolunun güneyinde kalan Cebel Zaviye bölgesini hedef almıştır. Bunun yanı sıra Batı Halep ve Lazkiye'ye saldırılar da söz konusu olmuştur. Eylül ayı içinde gerçekleşen Rus hava saldırılarında TSK'ya ait askerî üslerinin yakınlarının da hedef alındığı gözlenmiştir. Bu saldırılardan yola çıkarak Rusya ve rejimin M-4 ve çevresini kontrol etme girişiminin yoğunlaştığı söylenebilir. Rusya, Türkiye'ye ait hedeflerin yakınına vurarak Türkiye'ye de mesaj vermeye çalışmıştır. Türkiye'ye ait hedeflerin seçilmesi iki nedene bağlanabilir: Birincisi Türkiye'nin farklı alanlarda attığı bazı dış politika adımlarından Rusya'nın rahatsızlık duyması ve ikinci olarak Türkiye'yi İdlib'den çekilmeye zorlamak.

TSK'nın İdlib'de rejime dönük olarak Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirdiği Bahar Kalkanı Harekâtı sonrasında İdlib'de inşa ettiği askerî kapasite dikkate alındığında Rusya ve Suriye rejiminin Türkiye ve muhalifleri M-4 kuzeyine doğru geri çekmeye zorlama şansının düşük olduğu görülmektedir. Türkiye 2021 yılı içinde İdlib'deki kararlılığının sürdürdüğünü gösteren adımlar atmaya devam etmiştir. TSK, Bahar Kalkanı Harekâtı sonrasında artan konuşlanması ile M-4 ve M-5 otoyolları paralelinde güçlü bir savunma hattı kurmuştur. Bu şart altında Suriye rejiminin İdlib'e dönük geniş çaplı operasyon ihtimalinin düşük olduğu söylenebilir. Zira bu durumda Türkiye

ve Rusya arasında Suriye, Libya, Güney Kafkasya'da inşa edilen hassas dengelerin bozulma riski söz konusu olacaktır. Bunun yanı sıra söz konusu senaryo askerî olarak Suriye Ordusu ve muhalifler arası bir çatışma ile sınırlı kalmayarak Türkiye'nin müdahil olacağı devletler arası bir çatışmayı beraberinde getirecektir. Buna bağlı olarak Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rus lider Putin, İdlib'de gerginliğin tırmandığı süreçte 29 Eylül'de Soçi'de bir araya gelmiştir. 2,5 saat baş başa yapılan görüşme sonrasında taraflar herhangi bir açıklama yapmamıştır. Ancak görüşme sonrasında açık kaynaklara yansıyan bilgilere göre iki lider İdlib'de bazı teknik düzenlemelerle statükonun korunması konusunda anlaşmıştır. Bu görüşme sonrasında İdlib'deki Rusya baskısının da kademeli olarak azaldığı gözlenmiştir.

2. 2021 Yılında Harekât Bölgeleri

2021 yılında, Suriye Millî Ordusunun (SMO) kontrolü altındaki Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekât bölgelerine dönük olarak YPG eylemlerinde artış gözlenmiştir. YPG, 2021 Ocak ve Şubat aylarında yerleşim merkezleri ve sivil yerleşim yerlerinde bir dizi saldırı gerçekleştirmiştir. 26 Ocak 2021'de Suriye'nin kuzeyinde muhaliflerin kontrolündeki Tel Abyad ilçesinde motosiklete yerleştirilen bomba düzeneğinin patlatılması sonucu 3 sivil hayatını kaybederken 2 sivil de yaralanmıştır. 27 Ocak 2021'de Cerablus'ta düzenlenen bombalı araç saldırısında 3 kişi yaralanmıştır. 30 Ocak'ta Afrin sanayi merkezinde meydana gelen saldırıda 6 sivil hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıdan hemen sonra Azez ilçe merkezinde Suriye geçici hükümet binası ve Azez Kültür Merkezinin yanındaki araca yerleştirilen bombaların infilak etmesi sonucu 10 sivil hayatını kaybetmiştir. Aynı gün içinde El-Bab ilçesinde araç geçiş noktasında patlama meydana gelmiş ve olayda 6 sivil hayatını kaybetmiştir. Son olarak, Ras al-Ayn ilçe merkezinde eş zamanlı 2 bombalı terör saldırısı meydana gelmiştir.

Kısa süreler içinde gerçekleşen ve çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan saldırılardan sonra T.C. Millî Savunma Bakanlığı ve Suriye geçici hükümeti tarafından sert açıklamalar yayımlanmış ve TSK tarafından Tel Rifat, Münbiç ve Ayn İsa'ya dönük topçu atışları gerçekleştirilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı ise bombalı terör saldırılarını kınamış ancak açıklamasında YPG'nin adını dile getirmemiştir.

TSK ve Suriyeli muhaliflerse Aralık 2020 ayından itibaren Barış Pınarı Harekât bölgesi sınırında yer alan Ayn İsa'yı düzenli olarak topçu ateşleriyle hedef almıştır. TSK, Şubat ve Mart 2021 ayları içindeyse Ayn İsa çevresine askerî teçhizat takviyesi yapmış, yeni askerî noktalar kurarak tahkimat çalışmaları yürütmüştür. Rusya'nın Suriye'deki Tarafları Uzlaştırma Merkezi Başkan Yardımcısı Aleksandr Karpov 16 Mart tarihinde yaptığı açıklamada "Türkiye'nin Ayn İsa çevresinde attığı adımlardan Rusya'nın çekince duyduğunu" ifade etmiştir. Buna paralel olarak Rusya'nın Fırat Kalkanı bölgesi ve İdlib'e dönük saldırıları hız kazanmıştır. Rusya ilk olarak 5 Mart tarihinde Cerablus'un güney batısında Hamran bölgesinde yer alan mazot tankerlerinin olduğu bölgeye balistik füzeyle saldırmıştır. Rusya 14 Mart tarihinde aynı noktaya yine balistik füze saldırısı düzenlemiştir. Bu saldırılarda Suriyeli muhaliflerin denetimindeki petrol rafinerileri ve çok sayıda tanker yanmıştır. 21 Mart tarihindeyse Rusya İdlib'de farklı noktalara dönük bir dizi saldırı gerçekleştirmiştir. Rusya aynı gün içinde sırasıyla Türkiye sınırına yakın bir noktaya balistik füzelerle saldırmış, ardından Sarmada'da yer alan LPG tüpü dolmuş merkezini hedef almış, sonrasında İdlib'in güneyindeki Keferşileye köyüne hava saldırısı düzenlemiş ve son olarak Türkiye'ye açılan Bab el-Hava Sınır Kapısı'nı füzelerle vurmuştur. Rus ordusu bu saldırılardan bazılarının görüntülerini resmî sosyal medya hesabından paylaşmıştır. ABD

Dışişleri Bakanlığı 22 Mart'ta Rus saldırılarına dönük olarak kınama mesajı yayımlamıştır. Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Aleksey Yerhov ise bu saldırılarla ilgili olarak 23 Mart'ta Türk Dışişleri Bakanlığına çağırılmıştır. Buna paralel olarak Türk savaş uçaklarının 22 Mart'ta Ayn İsa'ya dönük olarak hava saldırısı gerçekleştirdiği haberleri paylaşılmıştır. Ancak T.C. Millî Savunma Bakanlığı yaptığı açıklamada "bölgede uçan veya bomba atan uçakların Türk uçakları olmadığını" belirtmiştir. Rusya Savunma Bakanlığı 23 Mart'ta "Rusya'nın Türkiye'ye 25 Mart'ta itibaren İdlib'de Serakib ve Miznaz, El-Bab yerleşim yerinde Abu Zeydin kontrol noktalarının/kapılarının insani durumun zorluktan dolayı açılmasını önerdiğini" bildirmiştir. Suriye rejimiye 21 Mart'ta batı Halep kırsalında yer alan Etarib ilçesindeki hastaneye topçu saldırısı gerçekleştirmiştir. Rus güvenlik şirketi Wagner ise 23 Mart'ta bu saldırının görüntülerini kendi hesabından paylaşmıştır.

Suriye rejimi ve Rusya'nın İdlib'de baskıyı artırdığı bir dönemde 12 Haziran tarihinde Afrin'e dönük Tel Rifat kaynaklı saldırılar düzenlenmiştir. İlk olarak Tel Rifat'tan Afrin merkeze grad füzeleri ile saldırı düzenlenmiş ve 1 sivil hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıdan hemen sonra yaralıların hastaneye taşındığı ortamda yine Tel Rifat kaynaklı olarak Afrin merkezde yer alan Şifa Hastanesi'nin Acil Servis bölümü hedef alınmıştır. Bu saldırıda 19 sivil hayatını kaybetmiş ve 20'nin üzerinde kişi yaralanmıştır. Hatay Valiliği saldırıya ilişkin açıklamasında YPG'yi işaret etmiştir. YPG/SDG ise yaptığı açıklamada, "saldırıda herhangi bir rollerinin olmadığını" belirtmiştir. Bu saldırının ardından 15 Haziran'da da Afrin'in doğusundaki Kefer Cenne'de kontrol noktasında bombalı araç patlamış ve olayda 1 kişi hayatını kaybetmiştir. Tel Rifat bölgesinde yoğun olarak YPG varlığı olmakla birlikte bölgede Suriye rejimi, İran destekli milisler ve Rus askerî varlığı da söz konusudur. Bu da Tel Rifat'tan gerçekleştirilen saldırıların sorumlularının tespitini zorlaştırmaktadır.

şen saldırıların sorumlularının tespitini zorlaştırmaktadır.

YPG'nin güvenli alanlara dönük saldırıları Ekim 2021 ayıyla birlikte yeniden ivme kazanmıştır. YPG, 7 Ekim'de Fırat Kalkanı bölgesindeki Tuveys köyünde bulunan TSK üssüne yönelik bir saldırı gerçekleştirmiştir. Saldırıda bir Türk askeri hayatını kaybetmiştir. YPG son olarak 10 Ekim'de Mare bölgesinde TSK'ye ait bir zırhlı aracı güdümlü tanksavar füzesiyle vurmuştur. Bu saldırı neticesinde de iki Türk Özel Harekât polisi yaşamını yitirmiştir. Rusya da bu saldırılara paralel olarak Mare'ye bir dizi hava saldırısı gerçekleştirmiştir. 11 Ekim'de ise Gaziantep'in Karkamış ilçesine sınırın Suriye tarafından beş havan topu atılmıştır. Aynı gün içinde Afrin'de bombalı araç saldırısı düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan bütün bu gelişmeleri takiben 11 Ekim tarihinde gerçekleşen Kabine toplantısı sonrasında "Suriye'den kaynaklanan tehditleri, oralarda etkin olan güçlerle birlikte ya da kendi imkânlarımızla bertaraf etmekte kararlıyız" açıklaması yapmıştır. Bu açıklama, TSK'nın Suriye'ye dönük yeni bir sınır ötesi askerî harekât düzenleyeceği konusundaki tartışmaları artırmıştır.

YPG'nin Türkiye koruması altındaki güvenli bölgelere saldırılarının iki temel amaca hizmet ettiği söylenebilir. YPG ilk olarak yerelde ve uluslararası alanda Türkiye tarafından oluşturulan bölgelerde güvenlik sağlanmadığı ve Türkiye'nin oluşturduğu yönetim modelinin başarısız olduğu izlenimi vermeye çalışmaktadır. YPG ikinci olarak bu bölgeleri yeniden kontrol altına alma amacı gütmektedir. Dolayısıyla YPG, Türkiye ve SMO'yu yıpratma faaliyetleriyle bu bölgelerden çekilmeye zorlamaktadır. Bu saldırıların önlenememesinin temel nedeni YPG'nin Tel Rifat, Münbiç ve Fırat'ın doğusundaki varlığıdır. YPG, Tel Rifat'ı kullanarak Zeytin Dalı bölgesine, Münbiç'i kullanarak Fırat Kalkanı bölgesine ve Ayn İsa'yı kullanarak Barış Pınarı bölgesine rahatça sız-

ma gerçekleştirebilmektedir. YPG'nin eylemleri operasyon bölgeleri kurulduktan sonra düzenli olarak devam etmiştir. Ancak bu saldırılar 2021 yılı içinde ivme kazanmıştır. YPG saldırılarının 2021 yılında artmasının iki temel nedeni olabilir. Birincisi, Biden'ın ABD'de başkanlık görevini devralmasıyla bağlantılıdır. Biden'ın göreve gelmesiyle birlikte YPG'ye olumlu yaklaşan Lloyd Austin, Brett McGurk gibi isimler ABD yönetiminde kritik görevler

üstlenmiştir. Dolayısıyla YPG'nin Biden yönetiminden ciddi beklentileri vardır. YPG bu gelişmelerden cesaretlenerek Türkiye'ye dönük daha agresif bir tutum izlemek istemektedir. İkinci olarak Biden yönetiminin YPG konusunda çok daha korumacı bir pozisyon alması beklenmektedir. YPG, bu saldırılarla Türkiye'yi kendisine dönük sert tedbirler almaya zorlamak ve bu şekilde ABD ile Türkiye arasındaki gerginliği tırmandırmak istemiştir.

2021'DE REJİM BÖLGESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER

Dera'da sağlanan ateşkese denetleyen Rus birlikleri.

Şam yönetiminin 2021'deki alan hâkimiyetine bakıldığında bu oran Suriye topraklarının yaklaşık %63'lük kısmını kapsamaktadır. Silahlı muhalifler ülkenin yaklaşık %11'lik kısmı üzerinde kontrol sağlarken YPG/SDG geriye kalan yaklaşık %26 oranında bir alan hâkimiyetine sahiptir. YPG/SDG'nin ABD tarafından doğrudan destekleniyor olması Esad rejiminin YPG/SDG ile çatışmaktan ziyade anlaşma politikası izlemesine sebep olmuştur. İki taraf arasında ufak çaplı çatışmalar çıksa da bunlar büyümeden engellenmiştir. Rejimin muhaliflere karşı yaklaşımı ise her türlü uzlaşmadan uzak ve oldukça agresif bir düzlemde ilerlemiştir. Rejim, Dera'daki saldırılara ek olarak Suriye'nin kuzeybatısındaki muhaliflere yönelik de saldırgan bir tutum izlemiştir. Saldırıları daha çok İdlib'in güney bölgelerine yoğunlaşmış olsa da Mart 2020'de kararlaştırılan Moskova Mutabakatı sınırları değişmemiştir. Diğer bir ifadeyle, rejim güçleri 2021 yılında sıcak çatışmaların seviyesini düşürmek zorunda kalmış ve yeni toprak kazanımları elde edememiştir. Dolayısıyla normalleşme ve yeniden yapılanma gibi süreçler ekonomik darboğazın içinde

olan Şam yönetimi için daha öncelikli konular olmuştur.

1. Suriye Rejiminin Arap Dünyası ile Normalleşme Çabaları

Şam yönetimi, uluslararası sisteme yeniden entegre olmak ve içinde bulunduğu izole yapıyı kırabilmek için Arap ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkeyle ilişkileri normalleştirme yollarını aramıştır. Küresel ölçekli rekabetin getirdiği yeni dinamikler ve bölgesel güç dengelerinde yaşanan değişimler, rejimin söz konusu arayışlarının karşılık bulmasında son derece etkili olmuştur. Nitekim, 2021 yılı boyunca birçok ülke rejimle ilişkileri yeniden kurma noktasında istekli bir tavır sergilemiştir. Rejime ve rejimle ilişki kuran ülkelere karşı uygulanması öngörülen uluslararası yaptırımların caydırıcılıktan uzak kalması Şam yönetimiyle bazı ülkeler arasında yaşanan normalleşme süreçlerinin hız kazanmasında önemli bir etmen olmuştur. Dolayısıyla rejim ve rejimle yeniden ilişki kurmak isteyen ülkeler açısından uygun zeminin oluşmuş olması söz ko-

Şam yönetimi, uluslararası sisteme yeniden entegre olmak ve içinde bulunduğu izole yapıyı kırabilmek için Arap ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkeyle ilişkileri normalleştirmenin yollarını aramıştır. Küresel ölçekli rekabetin getirdiği yeni dinamikler ve bölgesel güç dengelerinde yaşanan değişimler, rejimin söz konusu arayışlarının karşılık bulmasında son derece etkili olmuştur.

nusu normalleşme girişimlerinin 2021 yılı boyunca kesintisiz bir şekilde devam etmesini sağlamıştır.

2021'de rejimin bölgesel anlamdaki normalleşme adımları ilk olarak Körfez ülkeleriyle başlamıştır. Bu noktada özellikle Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Şam yönetimi ile yakın ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Beşar Esad ile Abu Dabi Veliaht Prensi Muhammed bin Zayid El Nahyan arasında 20 Ekim 2021'de telefon görüşmesi gerçekleşmiştir. Görüşmeyle ilgili olarak BAE resmî ajansı WAM, iki liderin Suriye ve Ortadoğu'daki gelişmeleri ele aldığını duyurmuştur. Suriye resmî haber ajansı SANA ise görüşmede ikili ilişkiler ve bunları geliştirme yollarının, Suriye ile BAE arasındaki ikili iş birliği alanlarının görüşüldüğünü aktarmıştır. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayid El Nahyan, 9 Kasım 2021'de Şam'a sürpriz bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Abdullah bin Zayid'in Faysal Mikdad ve Beşar Esad'la yaptığı görüşmelerde iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi ve yatırım ortaklıklarının güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

Bir diğer Körfez ülkesi olan Bahreyn de Şam yönetimiyle ilişkileri normalleştirme adına 2021 yılı içinde bazı adımlar atmıştır. Bu adımların en önemlisi 31 Aralık 2021'de Bahreyn tara-

findan Şam'a büyükelçi atanmış olmasıdır. Bahreyn resmî haber ajansı BNA, Kral Hamed bin İsa Al Halife'nin yayımladığı kararnameyle Vahid Mubarek Seyyar'ı Bahreyn'in Suriye'deki diplomatik misyonunun başına "Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçi" unvanıyla atadığını belirtmiştir. Böylece Bahreyn, 10 yıl aradan sonra Şam'a ilk kez bir büyükelçi ataması yaparak ikili ilişkilerde yeni bir dönemi başlatmıştır.

Şam yönetimiyle doğrudan ilişki kurmakta BAE ve Bahreyn gibi somut adımlar atamasa da Körfez'in önemli ülkelerinin başında gelen Suudi Arabistan da rejimle ilişkileri normalleştirme noktasında bazı sinyaller vermiştir. Suudi istihbarat şefi Korgeneral Halid Humaydan 3 Mayıs'ta Şam'a giderek Suriyeli mevkidaşı Ali Memluk ile görüşmüştür.¹ Bununla birlikte Suriye Turizm Bakanı Muhammed Rami Martini, 26 Mayıs 2021'de Riyad'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, Suriye iç savaşının patlak verdiği 2011 yılından bu yana Suudi Arabistan'a ilk kez bir Suriye hükümet yetkilisinin gitmesi açısından sembolik değer taşımaktadır. Karşılıklı bu ziyaretlere ek olarak Suudi Arabistan'ın Esad rejimi karşıtı söylemlerde bulunmaması ilişkilerin normalleşme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Suriye rejimiyle ilişkilerin normalleşmesine en çok önem ve-

¹ Martin Chulov, "Meeting between Saudi and Syrian Intelligence Chiefs Hints at Detente", The Guardian, 4 Mayıs 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/may/04/meeting-between-saudi-and-syrian-intelligence-chiefs-hints-at-detente>.

ren ülkelerden bir tanesi de Ürdün'dür. Ürdün Kralı 2. Abdullah, Temmuz 2021'de ABD Başkanı Joe Biden ile Washington'da yaptığı görüşmeden bir ay sonra Moskova'ya hareket ederek Rusya lideri Vladimir Putin ile görüşmüştür. Her iki ziyaretin ortak noktası Suriye olmuştur. Kral 2. Abdullah 2254 sayılı BMGK kararının Suriye'deki mevcut krize çözüm sunmadığını ve rejimle çalışmanın önünü açacak yeni bir yol haritası çizilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu noktada, Şam yönetimiyle bölge ülkeleri arasındaki normalleşme çabalarının yaptırımlara maruz kalmayacak şekilde ilerlemesini istemiştir. Kral 2. Abdullah'ın mekik diplomasisi Suriye konusunda bazı somut adımların atılmasını sağlamıştır. Nitekim, Ürdün-Suriye arasındaki Cabir-Nasip Kapısı yeniden açılmıştır. İki ülke arasında karşılıklı uçak seferleri de yine bu görüşmelerin ardından başlamıştır. Kral 2. Abdullah'ın 3 Ekim 2021'de Beşar Esad ile telefon görüşmesi gerçekleşmesiyse iki taraf arasındaki diplomatik ilişkilerin giderek güçleneceği sinyalini vermiştir.

Rejimin bölge ülkeleriyle normalleşmesinin önünü açan faktörlerden biri de bölgesel krizlere karşı bölgesel çözümler bulmak amacıyla ülkelerin ortak hareket etmek zorunda kalmasıdır. Lübnan'daki akaryakıt ve enerji krizine çözüm bulmak amacıyla bölge ülkelerinin Suriye'yi de içine alan bölgesel bir plan hazırlamaları zorunlu normalleşmenin en açık örneklerinden biri olmuştur. Nitekim, Lübnan'ın enerji krizine çözüm bulmak amacıyla 9 Eylül'de Ürdün'ün başkenti Amman'da bir araya gelen Mısır, Lübnan, Ürdün ve Suriye hükümeti enerji bakanları, Arap doğal gaz hattının yeniden canlandırılması için düğmeye basmıştır. Mutabık kalınan yol haritasına göre, Mısır'ın kuzeyindeki Ariş şehrinde çıkarılan gaz, ilk olarak Ürdün'ün güneyindeki Akabe'ye iletilecektir. Buradan Suriye'nin Humus kentine aktarıldıktan sonra, Lübnan'ın kuzeyindeki Deyr Ammar elektrik santraline ulaştırılacaktır.

Gaz tedarikinin yanı sıra elektrik iletimi için çizilen yol haritası, Mısır'dan gelen gazın Ürdün'de elektriğe dönüştürülüp Suriye'nin Deyr Ali elektrik santrali üzerinden yine Lübnan'ın Deyr Ammar santraline ulaştırılmasını öngörmektedir. Dolayısıyla her durumda Suriye, bu planın ayrılmaz bir parçası olduğundan bölge ülkeleriyle rejim arasında zorunluluklardan kaynaklı bir yakınlaşmanın olduğunu da belirtmek gerekir. Bu ülkelerin Lübnan'a yardım ulaştırmak için rejimle iş birliği içine girmelerine ABD tarafından da yeşil ışık yakılmıştır. 19 Ağustos 2021'de Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn, Mısır gazı ve Ürdün elektrik akımının Suriye üzerinden ülkesine ulaştırılması konusunu ABD'nin Beyrut Büyükelçisi Dorothy Shea ile ele almıştır. Yapılan görüşmede Shea, ABD'nin bu yönde bir planı desteklediğini belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle, Şam yönetimiyle bölge ülkeleri arasındaki bu iş birliğinin ABD'nin Sezar yaptırımlarına maruz kalmayacağı Shea'nın ifadeleriyle bir tür teminat altına alınmıştır. Bu gelişmenin odağında Lübnan'daki krize çözüm bulma çabaları olsa da söz konusu durumun Şam yönetimi açısından normalleşme girişimleri kapsamında kullanışlı bir aparata dönüştürüldüğü açıktır. Lübnan'a yönelik enerji anlaşmasının ABD tarafından dolaylı olarak desteklenmiş olması, rejime karşı uygulanan Sezar yaptırımlarının sorgulanmasını ve Şam yönetiminin normalleşme girişimlerine hız vermesini beraberinde getirmiştir.

2. Dera'da Yaşanan Gelişmeler

Esad rejimi, Rusya'nın desteğiyle Dera ve Kuneytra gibi Suriye'nin güney vilayetlerinde kısmi bir ateşkes ortamı sağlamış olsa da bu bölgelerde tam bir rejim hâkimiyeti sağlanamamıştır. Nitekim Rusya'nın arabuluculuğunda bölgedeki muhalif unsurlar ellerindeki ağır silahları teslim etmeyi kabul etseler de sahip oldukları hafif silahları bırakmamışlardır. Suriye'nin güneyinde tam bir hâkimiyet kurmak

isteyen Esad rejimi muhaliflerin güçlü olduğu Dera el-Beled mahallesini 25 Haziran 2021'de abluka altına almış ve bölgede sıkı bir kontrol uygulamaya başlamıştır. Esad rejimi, oradaki muhaliflerden ellerindeki hafif silahların tümünü teslim etmelerini ve evlerin aranmasına izin vermelerini istemiştir. Ayrıca muhalifler adına görüşmeleri yürüten Dera Uzlaşma Merkezinden, mahallede rejime ait 9 kontrol noktası kurulmasını da talep etmiştir. Muhaliflerin karşı çıkması üzerine Esad rejimi 29 Temmuz 2021'de Dera el-Beled mahallesine yönelik yoğun saldırılar başlatmıştır. Bu saldırılar Rusya'nın arabuluculuğuyla zaman zaman kesilse de rejimin uzlaşmaz tavrı sebebiyle uzun süre bir anlaşmaya varılamamıştır. 1 Eylül'de Rusya'nın arabuluculuğuyla varılan anlaşmayla rejim güçleri 8 Eylül'de Dera el-Beled mahallesine girmiş ve kent merkezinin kontrolünü ele almıştır.

Rejim saldırılarının hedef fark etmeksizin Dera el-Beled mahallesi üzerinde yoğunlaşması sonucunda bölgede büyük bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Mahallede yaşayan yaklaşık 50 bin sivilin yüzde 80'inden fazlası çevre yerleşim yerlerine göç etmeye başlamıştır. Fakat mahallenin etrafında devam eden abluka sebebiyle sivillerin mahalleden çıkışı oldukça zor şartlarda gerçekleşmiştir. Ayrıca, Dera el-Beled'deki cami ve hastane gibi sivil yapılar abluka esnasında rejimin bombardımanlarına maruz kalarak kullanılamaz hâle gelmiştir.

3. Ekonomik Kriz ve Krizden Kurtulma Çabaları

Rejimin kontrol ettiği bölgelerde, döviz kıtlığı nedeniyle 15 Nisan 2021'de para biriminin değeri ABD doları karşısında düşürülmüştür. Rejimin merkez bankasından yapılan açıklamaya göre resmî dolar kuru yüzde yüzlük bir artışla 1.256'dan 2.512 Suriye lirasına yüksel-

miştir. Devalüasyonlara rağmen karaborsa ve resmî kur arasındaki uçurum devam etmiştir. Karaborsada 1 dolar, 3 bin Suriye lirasının üstünde işlem görmüştür.

2021 yılı boyunca rejimin kontrol ettiği alanlardaki en büyük krizlerden biri de akaryakıt krizi olmuştur. Özellikle Mart 2021'de YPG tarafından Esad rejimi kontrolündeki bölgelere yapılan akaryakıt sevkiyatının durdurulması rejim bölgesinde günlük hayatı olumsuz etkilemiştir. Şam, Halep, Lazkiye, Hama ve Tartus gibi kalabalık illerdeki benzin ve mazot kıtlığı nedeniyle pek çok ulaşım aracı hizmet dışı kalmıştır. Kentlerdeki toplu taşıma sisteminin durma noktasına gelmesi sonucu okula veya işe gitmek isteyenler, otobüs ve dolmuş durakları önünde saatlerce beklemek zorunda kalmıştır. Kriz karşısında çaresiz kalan Esad rejimi, Halep, Şam ve Tartus gibi illerde taksit ücretlerini iki katına çıkarırken, dolmuş ücretlerine de zam yapmıştır.² Fakat bu önlem krizin çözümü için yeterli olmamıştır.

Akaryakıtın yanı sıra ekmek fiyatlarına da büyük zamlar gelmiştir. Temmuz 2021'de mazota yüzde 277, ekmek fiyatlarına ise yüzde yüzlük zam yapılmıştır. Buna göre mazotun litre fiyatı 180 Suriye lirasından 500 Suriye lirasına yükselmiştir. Aynı şekilde Suriye'de yaygın olarak tüketilen lavaş ekmeğinin fiyatı da 100 Suriye lirasından 200 Suriye lirasına yükselmiştir. Bu durum, BM raporlarına göre yaklaşık yüzde 80'i yoksulluk içinde yaşayan Suriye halkının daha da yoksullaşmasını beraberinde getirmiştir.

Rejim, kontrol ettiği alanlardaki ekonomik krizi çözmek için karşılıklı normalleşme girişiminde bulunduğu ülkelerle ekonomik iş birli-

² Ethem E. Özcan, Mehmet B. Karacaoğlu ve Ahmet Karaahmet, "Esad Rejiminin Kontrolündeki Bölgelerde Akaryakıt Krizi Ulaşımı Durma Noktasına Getirdi", Anadolu Ajansı, 1 Nisan 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/esed-rejiminin-kontrolundeki-bolgelerde-akaryakit-krizi-ulasimi-durma-noktasina-getirdi/2194891>.

ği temelinde anlaşmalar yapmaya çalışmıştır. Bu noktada, BAE ve Şam yönetimi ekonomi bakanlarının 1 Ekim 2021'de Dubai'deki EXPO 2020 etkinliğinde görüşmelerinin ardından ikili ilişkilerdeki ekonomik iş birliği hamleleri hız kazanmıştır. Taraflar, ikili iş konseyini yeniden hayata geçirme noktasında mutabık kalmıştır. 10 Ekim 2021'de BAE Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Suriye ile ekonomik iş birliğini geliştirmek ve yeni sektörler için anlaşma yapıldığı duyurulmuştur. Bununla birlikte, bakanlığın sosyal medya hesabından yapılan paylaşımda iki ülke arasındaki petrol dışı ticaret hacminin 2021 yılının ilk yarısında 272 milyon dolara ulaştığı ve BAE'nin küresel ölçekte Suriye'nin en önemli ticaret ortağı olduğu vurgulanmıştır.

Normalleşme sürecinin Esad rejimi açısından en önemli getirilerinden biri sınır kapılarının karşılıklı olarak açılması ve ticari faaliyetlerin hız kazanması olmuştur. Daha önce Lübnan ve Irak ile açılan sınır kapılarına ek olarak Şam yönetimi ile Amman arasında yapılan anlaşmayla Ürdün-Suriye arasındaki Nasib-Cabir Sınır Kapıları Eylül 2021'de tamamen açılmıştır.³ Bununla birlikte, üretim faaliyetlerinin çok sınırlı olduğu Şam yönetimi bölgesinde sınır kapılarının açılması sonrasında ekonomik bir toparlanma yaşaması mümkün gözükmemektedir. Normalleşme sürecinin bir parçası olarak yapılan ekonomik iş birliği müzakereleri/anlaşmaları ve sınır kapılarının açılması gibi gelişmeler Suriye ekonomisindeki temel problemleri ortadan kaldıracak nitelikte olmaktan son derece uzaktır.

---

³ Suleiman AL-Khalidi, "Jordan to Fully Reopen Main Crossing with Syria This Week", Reuters, 28 Eylül 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/jordan-fully-reopen-main-crossing-with-syria-this-week-2021-09-27/>.

2021 YILINDA FIRAT'IN DOĞUSUNDA YAŞANAN GELİŞMELER

YPG'nin kaçırdığı kız çocuklarının anneleri tarafından Kamışlı'da düzenlenen protestolar

2021 yılında yaşanan gelişmeler dikkate alındığında, Suriye'nin kuzeydoğusunda statükonun büyük ölçüde korunduğu anlaşılmaktadır. Fırat'ın doğusu olarak da tabir edilen bu bölgede, Ekim 2019 ateşkesiyle ortaya çıkan siyasi ve askerî durum büyük oranda muhafaza edilmiştir. Bölgede çok sayıda uluslararası, bölgesel ve yerel aktörün askerî varlığı bulunmaktadır. Bu aktörler, bölgedeki siyasi ve askerî nüfuzlarını artırmak ve bölge halkı nezdinde kabul görmek üzere rekabet etmeye devam etmektedir. Buna karşılık taraflar arasında geniş çaplı bir çatışma meydana gelmemiş, özellikle ABD ve Rusya olmak üzere bölgede faaliyet gösteren aktörlerin çoğunluğu statükoyu önceleyen politikalar izlemeyi tercih etmiştir. Bu durum askerî çatışmadan siyasi çözüme doğru evrilen Suriye krizinin genel bağlamıyla da uyumluluk göstermiştir. Dolayısıyla 2021 yılının genel bir değerlendirmesi yapıldığında, Suriye'nin kuzeydoğusuna dönüşümün değil devamlılığın hâkim olduğu,

bölgede statükonun değişime ağır bastığı görülmektedir.

Ocak 2021'de Joe Biden'in ABD'nin başkanlık görevini devralması Suriye açısından önemli bir gelişme olarak kayda geçmiştir. Yeni yönetimin Suriye konusuna önem vereceği ve Suriye krizinin çözümüne yönelik adımlar atacağı tahmin edilmiştir. Ancak beklentilerin aksine Biden ekibinin uygulamaya koyduğu geçici Suriye politikası Trump döneminde uygulanan politikadan çok farklı olmamıştır. Pek çok açıdan Biden'in Suriye politikası Trump döneminin bir devamı niteliğinde olmuştur. Suriye'deki askerî varlığını muhafaza eden ABD yönetimi, Suriye'nin kuzeydoğusunda bir nevi "bekle-gör" politikası uygulamayı tercih etmiş, mevcut siyasi ve askerî dengeleri sarsacak adımlar atmaktan özellikle kaçınmıştır.⁴ Trump döneminde olduğu gibi IŞİD'le mücadele konusuna önem verilmiş, IŞİD'in geri dönme ihtimaline karşı bölgenin istikrarı

⁴ Abdulrahman al-Masri, "On the way out like Afghanistan? The Biden administration's Syria policy labyrinth", *Atlantic Council*, 1 September 2021.

önemsenmiştir. ABD'nin 2021 yılında Afganistan'dan tamamen çekilmesi ve Irak'tan muharrip güçlerini çekmesi, benzer bir senaryonun Suriye'de de uygulanma ihtimalini gündeme getirmiştir. Ancak gerek ABD yönetimi tarafından yapılan açıklamalar gerek de sahada atılan somut adımlar, en azından kısa vadede ABD'nin Fırat'ın Doğusu'ndaki askerî varlığını muhafaza edeceğine işaret etmektedir. Brett McGurk başta olmak üzere birçok ABD'li bürokrat, Suriye'den çekilmenin gündemde olmadığını kati bir şekilde ifade etmiştir.⁵

Biden'in başkan seçilmesi, YPG tarafından oldukça olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Ekim 2019'da Trump'ın Suriye'den çekilme kararını sert bir dille eleştiren Biden'in YPG yanlısı bir politika izlemesi beklenmiştir. 2021 yılında yaşanan gelişmeler bu beklentilerin büyük ölçüde karşılık bulduğunu ortaya koymuştur. Biden ekibi yaptığı resmî açıklamalarda YPG'ye olan desteğin süreceğini pek çok kez dile getirmiştir. Yılın ilk yarısında Irak'tan Suriye'nin kuzeydoğusuna gönderilen ABD konvoylarında önemli bir artış gözlemlenmiştir. Lloyd Austin ve Brett McGurk gibi geçmişte YPG ile temasta bulunmuş bürokratlara yeni yönetim bünyesinde üst düzey görevler verilmiştir. ABD'li üst düzey heyetler bölgeye birçok defa diplomatik ziyaretler gerçekleştirmiştir. Tüm bu gelişmeler Biden yönetiminin ilk yılında ABD ile YPG arasındaki ilişkilerin güçlendiğini göstermektedir. Bu durum YPG'nin cesaretini ve öz güvenini artırmış, örgütün gerek Türkiye'ye gerek de Suriye rejimine karşı daha uzlaşmaz bir tavır sergilemesini mümkün kılmıştır. YPG'nin 2021 yılında hareket bölgelerine gerçekleştirdiği terör saldırıları ve Suriye rejimiyle girdiği silahlı çatışmalar bu durumun en çarpıcı örneklerini teşkil etmektedir.

Bu dönemde ABD'nin YPG ile ilişkisine dair yaşanan en önemli gelişmelerden bir tanesi, ABD'li heyetlerin bölgeye yaptığı üst düzey diplomatik ziyaretler olmuştur. ABD Dışişleri Müsteşar Vekili Joey Hood ve beraberindeki üst düzey heyet; ilki Mayıs, ikincisi ise Ağustos ayında olmak üzere Suriye'nin kuzeydoğusuna iki diplomatik ziyaret gerçekleştirmiştir.⁶ Mayıs ayındaki ilk ziyaret, ABD'nin şu ana dek Suriye'nin kuzeydoğusuna gönderdiği en üst düzey diplomatik heyet tarafından icra edilmiştir. Suriye'de faaliyet gösteren Kürt siyasi partiler arasındaki birlik müzakereleri, söz konusu ziyaretler esnasında yapılan görüşmelerin önemli gündem maddelerinden birini teşkil etmiştir. YPG'nin siyasi kanadı PYD ve Suriye Kürt Ulusal Konseyi (SKUK) bünyesindeki partiler arasındaki birlik görüşmeleri Kasım 2020'de sekteye uğramıştı. Yeni ABD yönetimi, bu görüşmelerin tekrar başlatılmasını arzu etmektedir. Bu maksatla ABD'li diplomatlar, bölgeyi ziyaretleri esnasında her iki tarafın temsilcileriyle görüşmüş, birlik müzakerelerine devam edilmesi hususundaki taleplerini taraflara iletmıştır. Ancak ABD'nin Kürt partilerini uzlaştırma konusundaki bu girişimleri sonuçsuz kalmıştır. Yani 2021 yılında Fırat'ın Doğusu'ndaki Kürt partiler, aralarındaki siyasi uyuşmazlıkları çözme noktasında kayda değer bir mesafe katedememiştir. Taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çok sayıda ve derin olması ile Kuzey Irak'ta PKK ve KDP arasındaki çatışmaların alevlenmesi, birlik görüşmelerinin akamete uğramasının başlıca sebepleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin Fırat'ın Doğusu'na yönelik politikasında 2021 yılında önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Dolayısıyla Türkiye, PKK'nın Suriye yapılanması olan YPG'yi ciddi

⁵ Joel D. Rayburn, "The Biden Administration's Syria Policy: A Forecast For War", *Hoover Institution*, 7 December 2021.

⁶ "ABD heyeti Kürtler arası diyalog için Rojava'da", *Rudaw*, 27 Ağustos 2021.

bir güvenlik tehdidi olarak görmeye devam etmekte, YPG'nin Suriye'nin kuzeydoğusundaki siyasi ve askerî faaliyetlerini yakından takip etmeyi sürdürmektedir. Türkiye'nin desteklediği Esad karşıtı muhalif gruplar ile YPG arasındaki küçük çaplı çatışmalar Ayn İsa-Tel Tamer temas hattı üzerinde yıl boyunca devam etmiştir. Türk topçuları ise bu hatta bulunan YPG mevzilerini sık sık hedef almıştır. Ayrıca Türkiye gerekli gördüğü takdirde YPG'ye karşı yeni bir sınır ötesi operasyon düzenleyebileceğinin sinyalini uluslararası kamuoyuna kuvvetli bir şekilde vermiştir. Örneğin, YPG'nin Tel Rifat üzerinden Türkiye'ye ve Türkiye destekli muhalif güçlere karşı terör saldırılarını artırması üzerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türk Silahlı Kuvvetlerini teyakkuza geçirmiş, Türk Ordusuna muhtemel yeni bir operasyon için hazırlık emri vermiştir.⁷ Ancak Rusya, Türkiye'nin YPG'ye karşı harekât sinyali vermesinin akabinde Kamışlı Havaalanı'na 4 adet SU-35 savaş uçağı konuşlandırmıştır.⁸ Rus savaş uçaklarının Kamışlı'ya sevk edilmesi ABD'nin rıza ve onayı ile gerçekleşmiştir. Bu durum, Türkiye'nin Fırat'ın Doğusu'ndaki etkisini kısıtlama anlamında, ABD ve Rusya'nın ortak bir anlayış içinde olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Türkiye'nin YPG'ye karşı tutumunda stratejik olarak bir değişiklik gözlenirse de Suriye'nin kuzeydoğusunda faaliyet gösteren terör örgütleriyle mücadele konusunda taktiksel anlamda önemli bir dönüşüm meydana gelmiştir. Türkiye, 2021 yılının özellikle ikinci yarısında YPG'ye karşı silahlı insansız hava araçlarını (SİHA) etkili bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Ağustos 2021'den bu yana SİHA'larla YPG'li kadrolara yönelik 11 ayrı operasyon düzenlenmiştir.⁹ Bu operasyonlarda çok sayıda YPG militanı etkisiz hâle getirilmiştir. SİHA'ların YPG'ye karşı kullanılmaya başlanması özellikle üst düzey YPG militanlarının Suriye'nin kuzeydoğusundaki hareket kabiliyetlerini kısıtlamıştır. ABD ise Türk SİHA'larının örgüte karşı kullanılmasını kabullenmiş, bu duruma Türkiye'nin YPG kaynaklı güvenlik kaygılarını yatıştırmak amacıyla rıza göstermek durumunda kalmıştır.

Rusya'nın Fırat'ın Doğusu'ndaki askerî ve siyasi etkisi 2021 yılında da artmaya devam etmiştir. Rusya ilk kez Trump yönetiminin Ekim 2019'da Suriye'den çekilme kararı almasıyla Suriye'nin kuzeydoğusuna nüfuz etmiştir. Her ne kadar Trump Suriye'de kalmaya ikna edilmiş olsa da Rus askerî polisi ABD birliklerinin boşalttığı

Türkiye'nin YPG'ye karşı tutumunda stratejik olarak bir değişiklik gözlenirse de Suriye'nin kuzeydoğusunda faaliyet gösteren terör örgütleriyle mücadele konusunda taktiksel anlamda önemli bir dönüşüm meydana gelmiştir. Türkiye, 2021 yılının özellikle ikinci yarısında YPG'ye karşı silahlı insansız hava araçlarını (SİHA) etkili bir şekilde kullanmaya başlamıştır.

⁷ "Başkan Erdoğan'dan yeni operasyon sinyali", *Sabah*, 11 Ekim 2021.

⁸ "Rusya Kamışlı Havaalanı'na 4 adet SU-35 konuşlandırdı", *Rudaw*, 30 Ekim 2021.

⁹ "PKK'ya Suriye'de de rahat yok", *Yeni Şafak*, 8 Ocak 2022.

üslerde ve M-4 kara yolu üzerindeki stratejik noktalarda denetim sağlamaya devam etmiştir. Hâlihazırda Rusya'nın YPG kontrolü altında bulunan Haseke ve Rakka vilayetleri ile Halep'in Münbiç ve Kobani ilçelerinde toplam 18 üs ve karakolu bulunmakta, bu alanlarda yaklaşık 1.000 askerinin konuşlu olduğu tahmin edilmektedir.

2021 yılında Rusya'nın YPG üzerindeki siyasi etkisini de artırdığı gözlemlenmiştir. YPG heyetlerini en az iki kez Moskova'da ağırlayan Rusya, YPG ile ilişkilerini geliştirmeye gayret göstermiş, YPG'yi ABD'nin yörengesinden uzaklaştırmaya teşebbüs etmiştir. Ruslar ayrıca, Esad rejimi ile YPG arasındaki anlaşmazlıklarda arabuluculuk rolü oynamış, taraflar arasındaki gerilimin tırmanmasına engel olmuştur. Dahası Rusya, Türkiye'yi YPG'ye, YPG'yi de Türkiye'ye karşı kullanarak bölgedeki siyasi ve askerî gücünü konsolide etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken YPG'nin koruyuculuğunu dahi üstlenmekten çekinmemiştir. Türkiye'nin YPG'ye karşı olası bir harekâtını engellemek üzere Rusların Kamışlı'ya 4 savaş uçağı konuşlandırması, bu durumun en çarpıcı örneğini teşkil etmiştir. Bu hamleyle Rusya, Suriye'deki bir ABD askerî üssünün yakınına ilk kez ağır askerî teçhizat konuşlandırmıştır. Son olarak Rus savaş uçaklarının askerî tatbikatlarda Rakka ve Haseke hava sahası üzerinde uçuş yaptığı kaydedilmiştir.¹⁰ Tüm bu gelişmeler 2021 yılında Rusya'nın Fırat'ın Doğusu'ndaki siyasi ve askerî etkisini pekiştirdiğine işaret etmektedir.

2021 yılında Rusya, Haseke'nin rejim denetimi altında kalan bölgelerinde yerel unsurlardan oluşan bir milis gücü kurmaya başlamıştır.¹¹ "Savunma Görevlileri" adı verilen bu kuvvete katılanlara aylık 300 dolar maaş taahhüt

edilmiştir. Rusya, yerel halktan oluşacak bu kuvvetle bölgede yalnızca ABD'nin değil, ilginç bir şekilde İran'ın da etkisini zayıflatmayı arzu etmektedir. Mart ayında Kamışlı'da YPG ile Suriye rejimi arasında yaşanan çatışmaların ardından bölgeye Hizbullah militanlarının sevk edildiği ve bu militanların orada bulunan Ulusal Savunma Güçleri adındaki rejim yanlısı milis örgütü takviye ettiği bilinmektedir.¹² İran'ın bu ve benzeri girişimlerle Haseke vilayetindeki askerî varlığını güçlendirme çabalarına yanıt olarak Rusya, yerel unsurlardan müteşekkil kendine bağlı bir birlik oluşturma yoluna gitmiştir. Bu demek oluyor ki Suriye'nin rejim bölgelerinde süregelen Rusya-İran rekabeti Suriye'nin kuzeydoğusuna da sirayet etmiştir.

Esad rejimi ile YPG arasındaki ilişkiler 2021 yılında da inişli çıkışlı bir seyir izlemeye devam etmiştir. Bu ilişkiler Suriye'deki siyasi ve askerî bağlama göre çatışma ve diyalog arasında gidip gelmiştir. İki taraf arasında Suriye'nin kuzeydoğusunda sürdürülen güç mücadelesi yılın ilk yarısında ciddi anlaşmazlıkları beraberinde getirmiş, zaman zaman silahlı çatışmalara sebebiyet vermiştir. Tarafların Haseke ve Halep'te karşılıklı ablukalar uygulamaya başlamasıyla patlak veren bu çatışmalar, Şubat ayından nisan ayına kadar devam etmiştir. Özellikle Kamışlı'da bulunan rejim bölgeleri etrafında cereyan eden bu çatışmalar, ancak Rusya'nın arabuluculuğuyla sona erdirilebilmiştir. Ancak Esad rejimi ile YPG, Fırat'ın Doğusu'nda kimi zaman yükselen tansiyona rağmen aralarındaki ilişkinin düzeyini belli bir seviyenin üzerinde tutabilmiştir. Başka bir deyişle taraflar, aralarındaki anlaşmazlıklara rağmen diyalog ve iletişim hâlinde olmaya devam etmiştir. Örneğin YPG, Esad rejimine

¹⁰ "Russian aerial, ground forces stage military exercise in Kurdish-held northern Syria", *Syrian Observatory for Human Rights*, 3 Kasım 2021.

¹¹ "Rusya, Suriye'nin Haseke ilinde yerel unsurlardan oluşan birlik kuruyor", *Anadolu Ajansı*, 15 Şubat 2021.

¹² "Hezbollah trains pro-Assad regime Shabiha militants", *Anadolu Agency*, 29 March 2021.

hâlen tırlarla petrol sevkiyatı yapmaya devam etmektedir. Karşılığında ise YPG'nin denetimi altında kalan bölgelere Suriye rejimi üzerinden uluslararası yardımlar ile ilaç ve gıda maddeleri gönderilmektedir. Ayrıca Rusya'nın teşvikiyle YPG ve rejim heyetleri Şam'da bir araya gelmiş, siyasi anlaşmazlıkların çözümü için görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ancak Fırat'ın Doğusu'nun siyasi statüsü etrafında yoğunlaşan bu pazarlıklardan herhangi bir sonuç alınamamıştır. YPG'ye nazaran daha uzlaşmaz bir tavır sergileyen Esad rejimi, örgüte siyasi taviz vermeme konusunda ısrarcı olmuştur. YPG ise özellikle Türkiye'nin askerî baskısının arttığı dönemlerde daha uzlaşmacı bir pozisyon benimsemiştir. Esad rejimiyle anlaşma konusunda istekli bir tavır sergileyen YPG'nin yönetici kadrosu, rejimle ön koşulsuz masaya oturacağını dile getirmiştir.¹³

2021 yılında Fırat'ın Doğusu'nda YPG'ye karşı düzenlenen gösteri, protesto ve eylemlerde büyük bir artış gözlemlenmiştir. Yerel halkın en çok tepki gösterdiği konular kadın erkek fark etmeksizin gençlerin YPG tarafından zorla silah altına alınması ve bölgede gittikçe kötüleşen ekonomik durum olmuştur. YPG kar-

şıtı gösteri ve eylemler örgütün kontrolü altında bulunan birçok kente yayılmış, bu protestolar bölge halkıyla YPG'yi karşı karşıya getirmiştir. Örneğin, Mayıs ayında YPG'nin akaryakıt fiyatlarına zam yapması üzerine başlayan ve özellikle Kamışlı kentinde yoğunlaşan protesto gösterileri yaklaşık bir hafta sürmüştür. Halkın baskısına direnemeyen YPG, akaryakıt zammı konusunda geri adım atmak zorunda kalmıştır.¹⁴ Haziran ayında ise Münbiç halkı, Arap gençlerin sözde askerlik uygulaması için alıkonmasına karşı protestolar düzenlemiştir.¹⁵ Bu protestolar Arap aşiretleri tarafından da desteklenmiştir. Son olarak, kızları YPG tarafından silah altına alınan Kürt aileler, çocuklarının kendilerine geri verilmesi için Kasım ve Aralık aylarında gösteriler ve oturma eylemleri düzenlemiştir.¹⁶ YPG, kendisine karşı yapılan bu gösterileri çoğu zaman şiddet kullanarak bastırma yoluna gitmiş, yerel halktan birçok sivilin ölümüne ya da yaralanmasına sebep olmuştur. Suriye'nin kuzeydoğusunda düzenlenen bu protestolar, YPG'nin meşruiyetinin kırılan olduğunu gözler önüne sermiş, örgütün bölge halkı üzerindeki kontrolünü ancak silah zoruyla sağlayabildiğini ortaya koymuştur.

YPG, kendisine karşı yapılan bu gösterileri çoğu zaman şiddet kullanarak bastırma yoluna gitmiş, yerel halktan birçok sivilin ölümüne ya da yaralanmasına sebep olmuştur. Suriye'nin kuzeydoğusunda düzenlenen bu protestolar, YPG'nin meşruiyetinin kırılan olduğunu gözler önüne sermiş, örgütün bölge halkı üzerindeki kontrolünü ancak silah zoruyla sağlayabildiğini ortaya koymuştur.

¹³ "Aldar Halil: Şam ile doğrudan diyaloga hazırız", *Rudaw*, 1 Kasım 2021.

¹⁴ "Why Kurdish authorities in northeast Syria canceled fuel price hikes", *Al-Monitor*, 26 May 2021.

¹⁵ Eight killed in protests against Kurdish-led forces in northern Syrian city", *Reuters*, 1 June 2021.

¹⁶ "Syria Kurds protest recruitment of teenage girls for combat", *France 24*, 28 November 2021.

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)